

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Ambrosii Calepini Dictionarivm Vndecim Lingvarvm

Calepino, Ambrogio

Basileae, 1616

Z ante O

[urn:nbn:de:bsz:31-107476](#)

G R A E C O R V M vocalis est, qua in illorum dictionibus scribendis tantum utimur. Hujus loco antiqui qui peregrinam literam nullam recipiebant, quintam Latinorum vocalem subdilebant. Cicero in lib. de Oratore sic inquit: *Purum semper Ennius: nunquam Pyrrhum. Vi patet evanescunt Fiuges: non Phryges, iphisus*

antiqui declarant libri. Nec enim Gracem literam adhibebant: nunc autem etiam duas: & quum Phrygum, & quum Phrygibus dicendum esset, absurdum erat, aut tacum barbaris casibus Gracem literam adhibere, aut recte ea solum Gracem loqui: tamen & Phryges, & Pyrrhum ratione causa dicimus. Haec ille. Peculiare autem & proprium est huic elemento, ut in capite dictiorum perpendi significatur. Quare quae ab eo initium sumunt, requienda sunt inter aspirata.

L I T E R A Graeca est, qua in Latinis dictionibus non utimur. Est autem gemina consonans, loco cuius nos interdu geminum s, ut Patrio, pro *περιστέρα*, Pyrro, pro *πύρρος*. Interdum id subdilebamus, ut Esdras, pro *εζρας*. Antiqui loco ejus unicum aliquando scribabant: ut *Sacythus*, pto *Σάκυθος*. Sethus pro *σεθος*. Nonnunquam etiam a literam loco ejus usurpabat, ut Medentius, pro Mezenius. Sed hoc tantum apud antiquissimos, qui peregrinas nullas literas recipiebant.

ante

E

Z ēa, *τέταρτη* Gall. *Ephemeris Ital.* & Hisp. *Spes*. Ger. *Spes* est aut *Dincta Pol. sapta*, *parva mācēa tak*, *dabre tak* & *spīmīa*, inde *xylo* antiquum. *Vn. Tēta buza awag* *lēz lānt*. An. *A kind of graine*.] Genus siuumēti, simile farni quo d vulgo *Spelta* dicitur. Duo eius genera tradit Diose. lib. 2. cap. 8: alterum simplex, & unus tantum granulariterum quod diccocon: hoc est gemini & duplexis grani appellant, duobus utriculis conjunctū semen habens. Plin. lib. 18. cap. 8: Qui zēa utuntur, non habent fari. Est & hæc Italie in Campania maximè semenq; appellata. Hoc habet nomen præclarates, ut mox docebimus, propter quam Homerius *ζέτης* *εργα* dixit. Plura de zēa vide aqua Galenum lib. 1. de Aliment. facultate.

Zeltius, m. i. [*ΤΙΝΔΡ* *kineid*, *ξερός*. Pol. *Zamis*, *μέλισσα*. Vng. *Gyümölcs*, *gyümöld*. Ang. *Essene*, *zel*, *ses*.] Modò invidiam, modò fridum, modò amorem, modò simulationem significari quo si ut ab aliis alio modo definiri. Quod à tristitia esse ajunt ob alterius bona, que quis ibi adesse cuperet. Alii *διάγενες τε τέταρτη εἰν τα τρεῖς τοις ανταντίοις οὐτε περιττός*.

Zelotypia, f. p. [*ΤΙΝΔΡ* *kineid*, *ζελονε*. Gall. *laibuse*. Ital. *Gelesia*. Ger. *Esferig* itali. *inferna*. Hisp. El *glos ianida*. Pol. *Zaplama* mēl oj albo *jaždro*. Vng. *Gyümölcs*, *buze*, *zelak*. An. *Galos*.] Aegritudo animi ex eo proveniens quod quis timeat ne adit alter quod cū nemine velit habere commune. Cic. 4. Tusc. Obirectario autē est ea quā intelligi zelotypiam volo, *περιττό* ex eo quod alter quoq; potiatne eo, quod ille ipse conceperet. Antonius Ciceroni inter epist. ad Att. li. 10: ludicram duriorem partes mibi impositas esse ab officione nostra, que magis à zelotypia mea quam ab iniuria tua nata est. *Zelotypus*, pi. *pea. cor. m. l.* [*ΤΙΝΔΡ* *κανά* (vel) *καννί* *ζελονε*. Gall. *laibuse*. Ital. *Galos*. Ger. *Esferig*. Hisp. *Zelos*. Pol. *Zadros*, *zadru*, *zadruš*, *zadrušy*. Vng. *Gyümölcs*, *gyümöld*. An. *Galos*.] Sospiciose in amore, quemq; id solicitum habet, ne quis eo peccinatur quod ipse amat, quasi dicas formam simulationem. Nam *ζετης* simulationem, & *περιττό* formam significat luvenal. Satyr. 5: - quas in digitis fronte solebat, Ponete zelotypo juvenis prælatus larbe.

Zeros, Gemma similis iridi, alba ac nigra macula distinguente crystallum. Plin. lib. 37. cap. 9.

Zeta, & **Zetecula**, diminutivum apud Plin. in Epist. Est locus capax unius lecti, cū sellis duabus, qui velis obduclis, & redicis modò adscitur cubiculo, modò austris. [Ger. Ein undschichtiger Raum mit vorhängen gemacht in welchen nur ein Bett mit zweien schenken sehn mag; und 2 am dach verdeckt haben, so man will; widerum tau himmig thun.] Nomen inde deductum, quoniam tribus è partibus senectas, & prospectus habeat, atque solem multipliciter accipiat, quasi *τέταρτη*, quod est ferre. Nam & heliocamini in ipsa zeta ponitur: hoc est, vaporarium quoddam solare, non ad ignis usum, sed ad Solis, veluti id quod Vulgo *Luminare* dicitur, & in Paduana Gallia *Luminum*. Vel *τέταρτη*, quod in ea ex commodissimi vivatur (ut quam delicias, & amores suos vocet Cæcilius) sicut à conversatione, virtuq; diera. De Heliocamino Vlpianus de servitibus urbanis: Si arbor (inguis) heliocamino, vel solario Solem adimis, dicendum erit, quia umbram facit in loco cui Sol sicut necessarius, contra servitatem impositum fieri. De zeta Lampridius: Indicos odores Heliogabalus ad vaporandas zetas

sine carbonibus jubebat incendi. De zetecula Plinii: *Mox zetecula refugit quasi in cubiculum*. **Zeugitæ**, *Ζεύγη*, Calami auxiliatorii, in Orchomenio late post annuam inundationem nascentes. Autor Plin. lib. 6. cap. 36. q; Zeugitæ item dicebantur tertii census homines in Republica Solonis, ab equis jugalibus dicti, qui metra celebant, & quoties necessitas urgebat, minas decem tribus nomine confabant. Vide Calium Rhodig. lib. 25. cap. 15. **Zeugmæ**, *zeugmati*, n.t. *Ζεύγη*, Latine *connexio*, her adiunctio dici possit. Est autē figura dictionis, quā plures sensus uno concluduntur verbo, quod tribus modis habet preposito verbo, ad quod reliqua respiciantur. Vicit pudor tamen timore audacia, rationem amentia. Aut verbo polysynthetum, ut Neq; is es Catilina, ut te aut pudor à turpitudine, aut mutus à periculo, aut ratio à furore revocant. Aut in medio iessum posito verbo: ut, *Trojena interpres divum*, quinmina Phœbi, *Qui tripodas, Clari lauros, qui fidem fenni, si volucrum linguis, & praepens omnia penitentia. Aeneas*, s. **Zeus**, *zei*, Piscis præstantissimi genus in Oceano Atlantico, & circa Gader, inter omnes qui co in mari capentur, bonum palmar obtinet. Gaditanus alio nomine fabrum appellat, à colore, opinor, fuligineo, quo fabri plerique nigrant. Plin. lib. 9. cap. 18: Est hæc natura, ut alii alibi pisces principiam obtineant: coracius in Aegypto. Zeus, idem faber appellatus, Gadibus: circa Ebudum salva. Colom. lib. 8. cap. 16: Vt Atlanticus faber, qui & in nostro Galion municipio generosissimi pisibus adnumeratur: cumque præsta consuetudine *zeum* appellamus.

Z ante L

Zignys, *zignydis*, *ζεγνή*, Lacerta minor, quam & chalcis vocat Aristoteles de Natura animalium.

Zingiber, *zingiberis*, m. t. [*Ζεγγίβης* *Dioscondi*. Gall. *zembra*. Ital. *Cengra*. German. *Imber*. Hisp. *zingibre*. Polon. *imbier*, *imber*. Vngar. *Gymbér*. Ang. *Ginger*.] Genus etiam amaris, parvas habens radices, albescentes odoratas, lapidis piperas. Nascentia in Troglodytica & Arabia. Vide apud Dioscorid. lib. 2. cap. 149.

Zizaniā, *zizaniz*, f. p. & *Zizaniū*, *zizani*, n.f. [*Τινδρίδης* *Ζιζάνια* *χελώνη*. Gall. *Yeray*. Ital. *l'erga*. Ger. *zizanis* / *zizanis* / *zizanis* / *zizanis* / *zizanis* / *zizanis*. Belg. *zizanis* / *zizanis*. Duit. *zizanis* / *zizanis*. Itali. *zizanis* / *zizanis*. Vng. *triticci*, *hordei*, *nimali* loci uliginis corrupti, jugibore plantis diluti, quod Lativo vocabulo *Loliū* appellatur. Gall. *zib* caput tener, verticines generat, & vix modo inebri, *zizanis* appellant. Effigiem habet hordei haud dissimile, sed foliis angustis, pinguis, & hispidius, seleni exiliis in cornutaemato, florem autem subpurpureum. Diose. lib. 2. cap. 15. *zizanis* appellat.

Ziziphis, *pea. cor.* [*Ζεγγίβης*. Ger. *Ein Baum nachs trichit Apfel der Iohannes*.] Genus arbora, novissima Aegypti, portibus ex Africa in Italiana translatur: fructum fer, quem neutro genere *ziziphum* appellatur, baccis similiis quam malis. Odicinæ *ziziphis* vocant: Plin. lib. 15. cap. 14: *Arquepotraria sunt ziziphis & tuberes*, que ipsa non pridem vere in Italianam: haec ex Aphrica, illa ex Syria.

Z ante M

Zimilaces, *ζιμίλαξ*, Gemma est in Euphrate nascent, præcuncto marmori similit, medio colore glauco. Autor Plin. lib. 37. cap. 10.

Z ante O

Zodiicus, penult. correpta. [*ζεδοντης*. Gall. *zodiac*. Ital. *zodiaco*. Hisp. *Zodiaco*. German. *Der tierische Tierkreis*. Polon. *Okrag m'chie m'cie dzwana* / *m'cie dzwana* / *m'cie dzwana* / *m'cie dzwana* / *m'cie dzwana*. Vngar. *szep* / *szep* / *szep* / *szep* / *szep*. Ang. *Zodiacal arch*.] Circulus est in sphera, qui alio nomine obliquus dicitur, duodecim continens signa: ex una parte *Tropicum Cancer*, ex altera *Capricorni* comprehendens, ac med. / *intersec* / *Aequatorem*: à quo vicecum & ipse secundum circa principia *Arietis* & *Librae*. Post quin circeri omnes circu' sine latitudine & profunditate esse intelligentur, velut quantum in *zodiaco*, huic tamen latitudo graduum fedecim tribus: *zodiaco*

quidem latitudinem medianam dividit linea Ecliptica, utriusque
gradus non latitudinis relinquentur. Dicitur autem Zodiacus,
zodiacus, zodiachus et ceterum, a figura animalium, que in eo imaginantur, oritur Aries, Taurus, &c.
Zodiaco. Ep. 1700. p. 71. sagittarii signo. Prodigiorum catalogo. 1700 me-
rebat. Zodiaco. Gall. zodiacus. Zodiaca, astrolatura, cartesia. Geographia. Boci. Cosmism. His. de cunctis. Polys. Roma. Vnde omnes
ag. An. 1700. 1. Cingulum quo cingimur. Mart. lib. 14. longa
fatu nunc iungit dulcis sed pondere veser. Situm etiam, siam tum
tibi zonam bryvias Ovid. 2. Fait. Darretem zonam, qua modò
dixit fuit Horatius et Carminum. Ode 30. & solitus Gratianus
zonis, prope citato Nymphe, Mercuriusque. Catullus Epi-
gramm. 2. Quod zonam solvit dia ligatum. C. Gracchus apud
Gellium lib. 15. cap. 12. Zonas quas perenni argenti extuler, eas
ex provinciis manus retuli. q. Zonam perdidit, propter bialiterdi-
ctum in eam, qui omni pecunia desitutus est: tractum a mil-
tibus, qui quicquid habent, in zona circunferunt. Horat. 2. Epi-
gramm. 2. Ibit eo quo vis, qui zonam perdidit. q. Zona itea
dicuntur, circui qui dam lani, celum, terramq; veluti cingula
quedam ambientes. Sunt autem numero quinque ex quibus
media quae inter Tropicos est, nimio calore parum apta cre-
ditur habitatione: duas vero extremas sub Arctico & Antartico
circulis sitae, nimio frigore horrent: unde de ipsa habitacione
parum sunt idoneae. Reliquae autem due, ut quae mediis
inter tropicam, & gelidam situm obrinent, temperate sunt, &
humanae viue accommodatisse. Virgil. 1. Georg. Quinque
tenent celum zonae: quantum una corallo Semper Sole ru-
bens, & torrida semper ab igni. Quam circum extremae de-
trahantur Cerotea glacie concretæ, atque imbibitis
aeris Has inter mediasq; duas mortalibus ægris Munere co-
cessa diuim. & via secula per ambas: Obligatus quæ se ligno-
nam ver tereti ordo. Ovid. 1. Metam.

Veque dux dextra cœlum, totidemq; finitæ
Parte secant zonæ, quinta est adiutor illarum.
Sic omnis inclinatum numero distinxit eodem
Cura dei: totidemq; plagiæ tellure pteruntur.
Quarum que media est, non est habet: his æstas:
Nix tegit alta duas: totidem inter utramque locavit,
Temperiemq; dedit mæla cum frigore flammæ.
Est item zona Stephano, Ciconum urbs in Tracia, non pro-
priæ ab Hebreo fluvio, & Zeryntho arro, in quo Hecate canes
immolabant, de quo plura intrâ in dictione ZERYNTHON.
Zonarius, substantivum, n.l. Qui zonas facit. *Zonarius*. Gal.
Constant. [Gal. Constant. Gerit Ein Hartier. Hisp. El que hace
zonas. Pol. Pafnik. Vng. & grecis maszis ifinalis. Ang. A gardian,
that maketh girules.] Cic. pio Flacco: Quod Mithridatis, qui
multitudinem illam non auctoritate, sed sagina tenebat, se
velle dico: id fatorer & zonarii conclamarunt.
Zonarius, adjectivum. Quod ad zonam pertinet: ut, *Sector zo-*
narus, qui zonam seu loculos incidit, quem crumenitecam
appellare possamus. [Sector zonæ. Gal. Coquere de bovis, con-
pessente. Ital. Taglia bove. GER. Sartu abschneiden: secti abschnei-
den. Hisp. El ladrón, costa bovis. Pol. Kryzysiek. Vng. Hob-

mag regalis ex quo nesciuntur. Ang. Pertinacius & gerdle. Plaut. in Trin. - mira suet, nimirum homo est aut dormitator, aut se-
ctor zonarius.
Zonilla, *z.* [Londres Gal. Petita cunctio. It. Cintura piccola. Ger. En gurtung Hisp. Popemma cincta. Pol. Pasik, rosemka. Vn. Marz. Zonika boeske. Ang. A little girdle] diminutivum. Catal. in Epithal. Tibi virgines zonula solvunt sinus.
Zonatum, adverbium antiquis usitatum, Per gyrum. Lucil. lib.
& Zonatum circum impluvium caseram is cludebat. Ex Nonio.
Zonitis, penituma producta. Zonina, Cadmiz species est, li-
nes quaidam latiunculas zonarum instat discurrentes ha-
bent: unde & nomen accepit. Eadem & Placodes, maxades
dicitur, quasi crustaceam dicas. Autor Diosc. libr. 3. cap. 40.
Zoönychion, pen. cor. Zonaria, Herba eadem cum leontopo-
dio: apud Dioscor. lib. 4. cap. 152. M
Zoophthalmos, [L. ophthalmas. Ge. Haustiere] Herba in tecti-
& tegumentis nascens, que notiore nomine Semper virens maya
appellatur. 24. *herba* = *moxa*. Folium habet carnosam & subro-
tundum, oculi animalia similitudinem referentes: unde & no-
men accepit. Vide Plin. lib. 25. cap. 13, & Dioscor. lib. 4. cap. 91.

Zoophytā, *Zoipom*, dicuntur, teste Budæo, quæ medium natūram inter plantas & animalia habet: [Pol. Zablocki] Ut fons olivæ, spongij, quæ neque plantæ neq[ue] animalia di cœre possit, sed medium quiddam inter utrumque. Nam sensus prædicta esse manifestum est, quantum tamen mora careant progressivo. Nos (inquit Budæus) forte plantanimalia dicere possemus: vel Plantanimalia.

Zopifsa Cemera f. p. Pix navibus abrasa, teste Plin. lib. 16. cap. 12: Quae admissa cera, & manno sale macerata, malto ad omnia est efficacior, quam aliæ pieces. Sed propriæ resina ex piav. Diocorides libro 1. cap. 99: Cemeras est a pl. cerasis, quia ex suis sanguineis fructibus resinae sunt excedentes, et alii apud eum Zopifsa, resinae cerasi dicitur, ut et cerasus petrae, et de cerasi petrae resinae utruecque hoc est, Zopifsa aliqui aperiunt et rasam navibus resinan cum cera, quam aliæ apochuma appellant. Ea dissipandi naturam habet, quoniam manno sale macerata sit. Alii ex piece et resinan hoc nomine vocantur.

Zopyron, pe. cor. [ζόπυρον, Gr. En gatung des wilden Pfeil.]
Hepta et similis scypho, naticens in petrolis, orbiculato flo-
rum ambitu, speciem lecti pedum praebet, unde & Climopo-
diu n. à quibusdam appellatur. Vide Plin.lib.24.cap.15.

Zörónysius, Cœrvo, Gemmæ magica, quæ natatur in Indo flamine Plin. lib. 37. cap. 10.
Zöster, Cœrve, Genus i gatis facti, medium hominem ambientos, & tuecantis si cinxerit. Plin. lib. 26. cap. 11: Igitur facti plura sunt genera: inter quæ medium hominem ambientes, qui

Zoster appellatur: de enecat si cinxerit.
Z. ante V.
Zürd, Aphrorum lingua semen paliuti vocatur, contra scor-
piones efficacissimum. Plin. lib. 24. cap. 11.

Z. ante Y.
Zygēnā, Ζυγα, Nomen pisci apud Aristot. de animalibus.
Zygis, Vide ZINGI.
Zygi, Ζυγι. A Græci appellatur aceris arboris genus, rubes, fuisse ligno, conicis livido & scabeo: Larinē Carpinum vocamus. Dicta zygia, quod ex ea materia fiant juga jumentis, que apud Græcos Zyga vocantur. Vide Plinius libr. 16. cap. 15.
¶ Zygia item linnonē cognomentum est, apud Pindarum, eorum quod nuptiis praefidere putabantur: unde & juventas vocant Græci Latini eum Pronubam. Vir. 4. Arneid. - prima & Tellus & pronuba luno Dant lignum. Eodem spectat & illud eodem libro luhonis in primis, cui vincia jugalis curv.

Zygīs. *Opie.* Sericium lily-filum, non terpeni humi, quemadmodum horsete, sed in altitudinem increscens, ramulos edens tenues, fusculosis, folia reflexa longioribus quam rizet, & dunonibus, & angustioribus: floret autem gignit jucundis oientis, & guliis acris. Autio Diocoride lib. 3. ca. 37.
Zygīta. [*ογκία* Gcl. Dicuntur Quæ sunt.] Ex remigibus dicendantur, qui medio iudeam loco. Nam qui summi erant, Thiravite dicebantur: qui vero infimi, Thalamii. Dicti Zygīta, *τιμηταί*, quo nomine inter cetera transstra, & sedila in navibus vocantur, quæ de Latinis juga appellant. Virg. 5. Aeneid. Iude alias animas, quæ per juga longa secedebant. Detur-
bas Vnde Cet. Rhod. lib. 16. cap. 10.

Zygostate. [Ζυγότατη. Ger. Ein Wagnisse oder Gewichtthe-
seauer.] Ponderū examini pfecti, quorum officium est pro-
spicere, ne qua in ponderibus suis committatur: ut annota-
tur. Alioquin in longo et periculis.

vit Alciatus in legem 2. Digest. si certum petatur.
Zymites, pen. prod. [*INN* chiamis, *Quint.*] Panis fermenta-
tus: sive *zyma*, quia voce Graeci fermentum appellant. Huic
opponitur Azymus, *εύζυμος*: id est, panis fermenti expedit.
Zyma, *εύζυμος*, *τριχωτός*. Galli, *trichotum*, *trichotum*.

Zythum, n.s.vel Zythus m.f. (Syr. Gall. Certain breuvage fait de blé ou autre grain comme de la biere. Ital. Acqua d'orzo. Ger. Bier. His. La cervesa de cevada. Pol. Ryza. Vn. Zadad fer. Ang. Barley.)

Potus ex hordeo aqua refoluto confectus, acris gullu, & vint
in morem invenians. Hoc Aegyptii vini loco utebanus (unde
& Pclusiacus potus à Poëta invenitur appellatus) sicut Hi-
spani simili factum potus genere, quam etiam, vel etiam ap-
pellabant. Plin. lib. 22, cap. ult. Et frugum quidem hæc sunt in
usu medico. Ex istidem sunt & potus, aythuna in Aegypto, ce-
lia & cena in Hispania, tervilia & plura genera in Gallia, ali-
iisq; provinciis: quorum omnia ipsa cutem foeminarunt